Оксана ВИСОВЕНЬ
Переяслав-Хмельницький

ОСОБЛИВОСТІ РЕЛІГІЙНОГО ЖИТТЯ В РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ (СЕРЕДИНА 40-х рр. XX ст. – 1953 р.): СИНЕРГЕТИЧНА МОДЕЛЬ

Стаття присвячена показу особливостей релігійного життя громади Євангельських християн-баптистів у радянській Україні середини 40-х рр. XX ст. – 1953 р. Встановлено, що синергетична модель релігійного життя базувалася і коригувалася політикою сталінського режиму, і передбачала уніфікацію та одержавлення протестантських релігійних громад з метою досягнення геополітичних та тактичних завдань тоталітарного режиму.

Ключові слова: синергетична модель, релігійне життя, Євангельські християн-баптисти, сталінський режим.

Релігійне життя у радянській Україні середини 40-х рр. XX ст. – 1953 р. базувалася і коригувалася політикою сталінського режиму, і передбачало уніфікацію та одержавлення протестантських релігійних громад з метою досягнення геополітичних та тактичних завдань тоталітарного режиму. Піднята тема є особливо актуальною в сучасних умовах, оскільки її розв'язання внесе свій внесок у проблему запобігти втручанню держави у релігійні справи. Створення синергетичної моделі дасть змогу чітко простежити та розмежувати релігійні та державні справи, їх взаємодію та завдання, які вони мають виконувати у межах компетенції, не переступаючи свій поріг та не шкодячи як державним структурам, так і духовним справам релігійних громад. Толерантна політика держави в релігійній сфері дасть змогу підняти авторитет держави та Християнської церкви серед громадян України.

У зв'язку з цим, головною метою статті є : аналіз та синтез фактів, які дадуть змогу сконструювати синергетичну модель релігійного життя в Україні середини 40-х рр. XX ст. – 1953 р. на прикладі громад Євангельських християн-баптистів (ЄХБ). У ході дослідження реалізовуємо такі завдання: лаконічно висвітлити історіографію теми дослідження; проаналізувати причини зміни у ставленні до Церкви та протестантських громад України з боку сталінського режиму з середини 40-х рр. XX ст. – 1953 р.; показати на яких засадах сталінський режим формував свої відносини з Церквою та релігійними громадами ЄХБ; дати оцінку сталінській схемі взаємовідносин з релігійними громадами ЄХБ у вказаний період.

Історіографія проблеми щодо особливостей релігійного життя громад Євангельських християн-баптистів у радянській Україні з середини 40-х рр. XX ст. – 1953 р. налічує доволі багато праць. Це праці, як узагальнюючого змісту, так і спеціально присвячені цій проблематиці[1]. Водночас, досліджень присвячених проблемі створенню синергетичної моделі взаємин тоталітарної влади та Церкви майже немає. Один з перших дослідників, який підняв цю актуальну тему у своїх працях був доктор історичних наук П. Бондарчук[2]. Проте, дослідник головним чином, акцентував увагу на конструюванні синергетичної моделі взаємин Церкви і держави загалом. Тому це підсилює актуальність та новизну дослідження щодо синергетичної моделі релігійного життя громад Євангельських християн-баптистів у радянській Україні з середини 40-х рр. XX ст. – 1953 р.

Узурпувавши в 1930-х р. владу в СРСР, Й. Сталін почав здійснювати свою мрію про світове панування, тому разом з іншим претендентом на гегемонію – А. Гітлером в 1939 р. розв'язав Другу світову війну. Ці трагічні події стали точкою біфуркації як для світової історії та геополітики, так для зміни моделі релігійного життя в СРСР. Негаразди воєнного лихоліття сприяли пробудженню і відновленню в людей релігійних почуттів та віри в Бога.

Для досягнення своїх цілей, а саме «вибілення» своєї репутації перед союзниками антигітлерівської коаліції Й. Сталін вирішив показати їм, як у СРСР змінилося ставлення до свободи сумління та віросповідання. У цьому питанні, вважає російський дослідник М. Шкаровський, «безсумнівно, Сталін діяв за заздалегідь розробленим планом, в якому з деяких пір став приділяти Церкві значну увагу для надання особистому режиму влади видимості демократичної, віротерпимої держави»[3].

Тому співробітники ідеологічних і каральних органів розпочали свої вояжі по таборам де перебували репресовані служителі євангельські християни і баптисти. Після довготривалих розмов деякі з них давали підписку про згоду на об'єднання протестантських релігійних організацій за умови співробітництва з партійними, радянськими і каральними органами комуністичного режиму.

Спочатку була створена в травні 1942 р. в Москві Тимчасова рада євангельських християн і баптистів. А восени 1944 р. у Москві за ініціативи контролюючих органів тоталітарної держави були зібрані лідери євангельських християн і баптистів для проведення наради, на якій було прийнято рішення про об'єднання двох протестантських церков в єдиний союз євангельських християн-баптистів ВРЄХБ (Всесоюзна Рада Євангельських Християн-Баптистів)[4]. На думку Г. Крючкова (чільний лідер оновленого протестантського руху 1960-х рр.), однією з причин створення Союзу ЄХБ стало те, що тоталітарні лідери боялися виникнення груп і релігійних об'єднань, які б у подальшому могли б створити свій незалежний духовний центр[5]. За даними журналу «Всесвітня нива» в 1944–1945 рр. після об'єднання євангельських християн, баптистів із християнами віри євангельської (п'ятидесятниками) в одну організацію ВРЄХБ загальне число членів досягло 512 тис.[6].

Щоби контролювати таку кількість віруючих та ВРЄХБ за наказом Й. Сталіна було створено у травні 1944 р. Рада у справах релігійних культів, яка мала здійснювати нагляд за релігійними об'єднаннями, і встановлювати зв'язок між урядом СРСР і керівниками релігійних об'єднань. Головою Ради у справах релігійних культів при Раднаркомі СРСР було призначено чекіста І. Полянського, якому особисто довіряв Сталін. Оскільки для Й. Сталіна головним було те, що він добре знав як створювати приховані для зовнішнього світу механізми боротьби з релігією, при цьому вміти для всього демократичного світу демонструвати свободу сумління та віротерпимості в Радянському Союзі.

Рада виконувала не лише наглядову та облікову функцію, а насамперед контролюючу та карально-репресивну. У повоєнній Україні Уповноваженим у справах релігійних культів при Раді Міністрів СРСР був П. Вільховий, який формував та контролював політику уповноважених на місцях щодо релігійних громад.

Ще до офіційного перетворення Тимчасової ради на постійно діючу ВРЄХБ радянське керівництво починає активно діяти через євангельські церкви за кордоном. У листі до В. Молотова від 24 червня 1944 р. І. Полянський писав, що «об'єднана рада встановила зв'язок з керівниками організацій євангельських християн і баптистів у США й Англії, що відіграють там, особливо баптисти в США, провідну роль у суспільно-політичному житті». Це фактично означає, що держава забезпечила Тимчасову раду всіма необхідними міжнародними каналами зв'язку, які були в її розпорядженні за умов бойових дій на теренах Європи, поставивши перед нею завдання налагодити контакти із західними євангельськими церквами, особливо з тими, хто міг впливати на суспільно-політичні процеси. Безумовно, вирішення цього завдання потребувало часу і, вірогідно, ця робота велася практично від самого початку створення Тимчасової ради. Тому мета, яку влада ставила перед керівниками євангельських церков: через Тимчасову раду, а пізніше ВРЄХБ радянське керівництво намагалось встановити свій вплив на суб'єктів суспільно-політичного життя в провідних капіталістичних країнах світу з метою просування та ухвалення важливих для СРСР рішень[7].

Пізніше Г. Крючков так прокоментував ці події: «Якщо би братство в той час могло зрозуміти, що відбувається, воно молило би про захист і не допустило би такої підміни. Але народ Божий, не розуміючи цього, зі сльозами радості дякував Богу за свободу зібрань, не відаючи, що це була не перемога братства, а перемога над братством. Отже, ми бачимо, що ВРЄХБ, як союз, не має божественного походження. Ідея його організації була замислена у кабінетах органів, які вели боротьбу з церквою, а її втілення в життя розпочалося ще в таборах військового часу»[8].

Об'єднання протестантських громад у ВРЄХБ, який був цілковито підконтрольний уповноваженим у справах з релігійних культів та спецслужбам став поворотним моментом у житті протестантських громад повоєнного часу, оскільки воно призвело до одержавлення та уніфікації помісних церков з метою вирішення геополітичних завдань на міжнародній арені та в подальшому ліквідації розрізнених церковних осередків.

Після звільнення радянською владою окупованих територій усі випадки так званої співпраці з нацистами, зокрема у питанні повернення їм молитовних будинків, будуть використані радянськими спецслужбами, у пропагандистських кампаніях влаштованих проти «сектантів, як посібників фашистів», і навіть ті віруючі, які безпосередньо не брали участь у так званій співпраці зазнають жорстких переслідувань: розпочнуться масові арешти серед віруючих і їх мобілізація

в Червону Армію. З цього приводу вдалою виглядає теза з праці Ю. Решетнікова: «Прийшли німці, дали свободу, прийшли наші, молитовні будинки закрили, братів заарештували», – цю фразу можна часто почути від віруючих старшого покоління[9].

Остаточна перемога над нацистською Німеччиною породила у багатьох віруючих ЄХБ ейфорію і надію на переродження радянської влади, хоча б у питаннях свободи сумління та віросповідання. Проте, у повоєнний час тоталітарна влада СРСР відновила боротьбу з релігією, але вона була прихована, оскільки відрізнялася від антирелігійних кампаній товариства «Войовничий безбожник» та відкритого терору кінця 20–30-х рр. XX ст. Тепер Голова Радянських Народних Комісарів СРСР Й. Сталін вирішив змінити механізми впливу на релігію, які були на невидимі для сторонніх очей, але спрямовані на підпорядкування Церкви партійно-державній роботі[10].

На нашу думку, без сумніву, суттєві зміни в політиці щодо релігії стали можливі лише у зв'язку з тим, що під час Другої світової війни Й. Сталін пересвідчився в її консолідуючій ролі та впливі на духовне життя радянського народу, віра якого за ці роки лише зміцніла. Тому ним було вирішено використати цей вплив на виснажене війною суспільство для зміцнення своєї влади в країні. Крім того, динаміка змін в релігійній політиці диктували повоєнні міжнародні умови, адже для підняття престижу СРСР та посилення його впливу на світову політику потрібно було позбавлятися статусу країни, в якій розстрілюють за віру в Бога. Загалом, для Й. Сталіна на посаді Голови Раднаркому СРСР, не існувало ніяких принципів та авторитетів, а лише чітко визначені цілі, задля досягнення яких він використовував всі можливі методи, у тому числі і антигуманні. Тому релігія на той момент для нього стала політичним інструментом або засобом для реалізації своїх цілей на міжнародній арені або глобальної політики у бік розширення свого впливу на партнерів антигітлерівської коаліції, а в подальшому і світового панування.

Крім глобальних завдань, зокрема моніторингу та мотивації міжнародних зв'язків ВРЄХБ, Рада з питань релігійних культів через своїх уповноважених та очільників ВРЄХБ відстежувала облік зареєстрованих громад та кількість їх членів з метою їх уніфікації та ліквідації[11].

Так, офіційна влада за посередництва керівництва ВРЄХБ з одного боку демонструвала західним партнерам свою віротерпимість, а з іншого такими діями показувала віруючим зневажливе ставлення до їхніх релігійних почуттів, та незмінність своєї тоталітарної сутності.

У липні 1946 р. розпочалася масована антирелігійна кампанія з метою недопущення особливо молоді до членства в релігійних громадах. Покладалося виконання цього наказу на уповноважених на місцях, які мали зорганізувати в культурно-освітніх закладах різноманітні антирелігійні заходи[12]. Ось що згадує про цей період церковного життя Г. Вінс: «Через кілька місяців після реєстрації до органів влади викликали на бесіду керівних братів і зажадали припинити молитви за в'язнів, не згадувати про них у проповідях, а також припинити біблійні молодіжні зібрання. Уповноважений з релігійних культів прямо заявив: «За подібні антирадянські розмови про ваших братів-в'язнів ми маємо право сьогодні ж відібрати у вас молитовний будинок і реєстрацію! Брати замовкли, а уповноважений продовжував давати вказівки: припинити поїздки проповідників церкви по селах, не організовувати нових церков. Ви що, місіонерською діяльністю зайнялись? Нові церкви вирішили створювати?! Це заборонено! Перестаньте молодь залучати в ваші ряди! Молодь – наша, радянська!» Незабаром через рік в церкві була заборонена християнська робота серед молоді, включаючи і розбір Біблії, майже припинилися поїздки проповідників по селах»[13].

Щоби посилити контроль над релігійними громадами та зреалізувати антирелігійні кампанії тоталітарного режиму у 1946 р. в системі новоутвореного МДБ СРСР та його республіканських відділах були створені 5-ті (оперативні) управління, у складі функціональних підрозділів сформовано і відділ «О» МДБ УРСР, який займався наглядом за релігійними організаціями, сектами, групами тощо[14].

Аналіз звітів та протоколів нарад спецвідділу «О» свідчить, що головне завдання, яке виконували його штатні працівники полягало не лише в нагляді за діяльністю релігійних організацій та їхній облік, а насамперед у планування та здійсненні агентурно-оперативних, репресивно-каральних та підривних заходів щодо їхніх керівників та активних членів. Тому передбачалося, що спецслужби, за допомогою своїх агентів серед керівництва «сектантських формувань» візьмуть під контроль діяльність «сектантів», та поступово і планомірно будуть розкладати Громаду зсередини, руками агентури, аж до повної ліквідації всіх осередків[15].

Уже 1947 р. вождь СРСР наказав поновити ідеологічну дискредитацію Церкви на більш «високому рівні». Зокрема, «коли у 1947 р. секретарем ЦК ВКП (б), відповідальним за ідеологічну роботу, став М. Суслов, Й. Сталін йому порадив «не забувати про атеїстичну пропаганду серед народу», додавши між іншим, що «в теперішній час – це питання не найголовніше»[16].

Для посилення атеїстичної пропаганди серед населення 7 липня 1947 р. в Москві з ініціативи М. Суслова було створено «Товариство поширення політичних і наукових знань» («Знання»), одним із головним завдань якого стала боротьба з релігією на новому більш високому науковому рівні. Товариство поширило свої філії у всіх союзних республіках; в областях, краях, республіках, містах і районах. Крім того, на підприємствах, в колгоспах, радгоспах, МТС, в наукових установах і навчальних закладах були створені первинні організації товариства. Також товариство видавало щомісячний журнал «Войовничий атеїст»[17]. Товариству були передані і всі матеріальні засоби Союзу войовничих безбожників, який з політичних міркувань на початку Другої світової війни згорнув свою діяльність, а офіційно був закритий у 1947 році. Водночас кістяк фахівців з науково-атеїстичної пропаганди в нових умовах склали «ті старі кадри, які називалися раніше безбожниками»[18] . У 1948 р. Всесоюзне товариство «Знання» створило свої філії і в УРСР. Владні структури сприяли тому, щоби охопити як найбільшу кількість громадян задіяних у товаристві, зокрема, уже у 1950 р. у його складі було 34 тис. членів. Просвітницька робота товариства поєднувалася з роздмухуванням знавіснілої атеїстичної пропаганди, насадженням ідеологічної пропаганди правлячої верхівки[19].

Наприкінці 1948 р. керівництво СРСР посилило атеїстичну пропаганду з метою послаблення авторитету церкви серед населення. Ця акція супроводжувалася антицерковними заходами, зокрема закриттям храмів, у зв'язку припиненням реєстрації релігійних громад. Ці заходи спиралися на розпорядження Ради Міністрів СРСР від 28 жовтня 1948 р. за яким всі обліковані храми, при яких не були зареєстровані громади, були зняті з обліку як недіючі, і в них суворо заборонено проведення церковних служб[20].

З метою закриття молитовних будинків ЄХБ використовувалася низка механізмів, які були закріплені на законодавчому рівні. Так, відновилося використання законодавства 1929 р. «Про релігійні громади», за яким всім релігійним громадам потрібна була обов'язкова реєстрація. Крім того, діяльність громад була обмежена задоволенням лише релігійних потреб віруючих у межах молитовних будинків: місіонерська діяльність, релігійна пропаганда заборонялася. Райони діяльності проповідників і пресвітерів обмежувалися місцем проживання членів громад і місцезнаходженням молитовного будинку. Заборонялося надавати матеріальну допомогу своїм членам; створювати каси взаємодопомоги, кооперативи, жіночі і юнацькі зібрання, біблейські, трудові, по вивченню Біблії групи і тощо[21]. Як справедливо зазначає Г. Вінс, «реєстрація на законодавстві 1929 року – це петля! Це не тільки контроль з боку держави, а й відступ від заповідей Господніх...»[22].

Незважаючи на обмеження свободи сумління та віросповідання, робота щодо пропаганди позитивного іміджу СРСР, як віротерпимої держави через ВРЄХБ ще більш посилилася після закінчення Другої світової війни. Управляючий справами РМ СРСР Я. Чадаєв 7 червня 1948 року під грифом «цілком таємно» відправив до Ради у справах релігійних культів при РМ СРСР Директивні вказівки за № 7/160с щодо його роботи на 1947–1948 рр. У пунктах 6 і 7 вказувалося: «Систематично вивчати релігійний рух за кордоном. Не перешкоджати розширенню та зміцненню міжнародних зв'язків …, використовуючи їх як у цілях пропаганди існуючої в СРСР свободи релігії, так і для здійснення поставлених перед ними завдань»[23].

Ще в 1946 році у своїй Доповідній записці на ім'я Й. Сталіна голова Ради у справах релігійних культів І. Полянський окреслив головні завдання та цілі своєї роботи за кордоном: 1) посилення зв'язку ВРЄХБ із закордонними російськими євангельсько-баптистськими організаціями з поступовим включенням їх у юрисдикцію ВРЄХБ. А це Всеамериканський союз євангельських християн, Всеканадський союз ЄХБ, Русько-слов'янський союз баптистів США, Русько-слов'янський союз баптистів Канади, Союз слов'янських баптистів у Бразилії, Руське євангельське товариство в США, Руське місіонерське товариство в США; 2) встановлення більш тісних контактів ВРЄХБ з євангельсько-баптистськими організаціями слов'янських держав. Це – Польська церква ЄХБ, Болгарський союз ЄХБ, Югославський союз ЄХБ; 3) подальше зміцнення зв'язків зі світовими іноземними баптистськими організаціями, у тому числі з виконкомом Всесвітнього союзу баптистів, що об'єднує 13 млн. вірних. Це – Північна конвенція баптистів США, Південна конвенція баптистів США, Союз баптистів Великобританії та Ірландії, Союз баптистів Нової Зеландії, Американське баптистське місіонерське товариство, Американське біблейське товариство, Європейська євангельська місія, Союз церков Христа США, Шведський союз баптистів. Отже, можна побачити широку географічну перспективу, окреслену радянським керівництвом для використання саме євангельських церков: США, Великобританія, Канада, Ірландія, Нова Зеландія, Швеція, Бразилія, Польща, Болгарія, Югославія[24].

Як наголошує С. Петров: «Основна мета поїздки делегації ВРЄХБ на Всесвітній конгрес, – писав Полянський Сталіну, – досягти обрання голови ВРЄХБ віце-президентом виконкому

Всесвітнього союзу баптистів (ВСБ) й уведення посади постійного представника ВРЄХБ при виконкомі ВСБ із місцем перебування в Лондоні. Перелічені вище заходи зможуть зміцнити у світовому євангельсько-баптистському русі питому вагу ВРЄХБ, що надасть останній змогу свою закордонну роботу побудувати так, щоб вона служила інтересам нашої держави»[25].

Попри цей негатив, у житті церкви у повоєнний період відбувалися і позитивні зміни. Так, в 40-х – 50-х рр. XX ст. розпочалося її бурхливе зростання. Це було пов'язано, на думку А. Руденка, як з її вільнолюбивим євангельським духом, так і особливостями внутрішньої структури. Хоча з 1948 р. процес офіційної реєстрації був призупинений, і багато громад залишалися в напівлегальному положенні, але чисельність Євангельсько-Баптистської Церкви на той час досягала 200 тис. чоловік[26].

Таким чином, на початку 1940–1950-х рр. XX ст. була сформована та впроваджена оновлена релігійна модель спів дії держави та Церкви в СРСР: уніфікація та одержавлення протестантських релігійних громад з метою досягнення геополітичних завдань. Ця модель була розроблена особисто Й. Сталіним під час Другої світової війни і впроваджувалася під гаслом «все для фронту та боротьби з німецько-фашистським агресором». Релігія на той момент для нього стала політичним інструментом або засобом для реалізації СРСР стратегічних цілей на міжнародній арені або глобальної політики у бік розширення впливу на партнерів антигітлерівської коаліції, а в подальшому й світового панування. Сталінська модель віротерпимої релігійної політики будувалася за подвійними стандартами: з одного боку, тоталітарний керманич через посередництво провладного ВРЄХБ демонстрував міжнародним партнерам демократію та свободу сумління в СРСР, з іншого – за сприяння спецслужб створив низку прихованих механізмів, які спрямовувалися на уніфікацію протестантської Церкви, та підпорядкування її державно-партійній роботі. За наказом Й. Сталіна була розроблена і нова тактика боротьби з релігією у повоєнний період, яка виконувалася під керівництвом МДБ-КДБ новоствореною Радою Уповноважених в справах релігійних культів та за сприяння активістів товариства «Знання», одним із головним завдань якого стала боротьба з релігією на більш високому науковому рівні та поширення антирелігійних настроїв. Рада разом зі спецслужбами розробила орієнтовану схему реєстрації та розпуску громад ЄХБ, яку використовували уповноважені органи на місцях для уніфікації, а потім і повного закриття молитовних будинків по всій території УРСР. Така подвійна політика щодо Церкви призвела до ліквідації декількох тисяч молитовних будинків та змусила багатьох віруючих йти у підпілля й задовольняти свої духовні потреби нелегально.

---

[1] Решетников Ю., Санников С. Обзор истории евангельско-баптистского братства в Украине. − Одесса, 2000. – 348 с.; Савінський С. Коротка історія російсько-українського баптизму (навчальний посібник). – Одеса, 1995.– 130 с.; Заватски В. Евангелическое движение в СССР после Второй Мировой войны. Перевод с англ. – М., 1995. – [Електронний ресурс]. − Режим доступу: http://www.rusbaptist.stunda.org/dop/zavat.htm/

[2] Бондарчук П. Релігійність населення України у 40–80-х роках XX ст.: соціокультурні впливи, особливості, тенденції змін. – К., 2009. – 381 с.

[3] Шкаровский М. Сталинская религиозная политика и Русская Православная Церковь в 1943–1953 годах. – [Електронний ресурс]. − Режим доступу: http://krotov.info/history/20/1940/shkar_01.htm

[4] 20 лет по пути возрождения. Слово на юбилей председателя Совета Церквей ЕХБ Г. К. Крючкова // По пути возрождения. – М., 1989. – С. 10–11.

[5] Там само. – С. 11.

[6] Вселенская нива. СССР. Баптисты в начале их второго столетия // The World. –1967. – С. 57.

[7] Петров С. Євангельські церкви в зовнішньополітичному векторі релігійної політики СРСР в 1941–1948 рр. – [Електронний ресурс]. − Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Skhid_2014_1_30

[8] 20 лет по пути возрождения. Слово на юбилей председателя Совета Церквей ЕХБ Г. К. Крючкова // По пути возрождения. – М., 1989. – С. 11.

[9] Решетников Ю., Санников С. Вказ. праця. − С. 99.

[10] Шкаровский М. Сталинская религиозная политика и Русская Православная Церковь в 1943–1953 годах. – [Електронний ресурс]. − Режим доступу: http://krotov.info/history/20/1940/shkar_01.htm

[11] Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. 4648. – Оп.2. – Спр. 71. – Арк. 172.

[12] Там само. – Спр. 27. – Арк. 5.

[13] Винс Г. П. Вказ. праця. – С. 139–140.

[14] Галузевий державний архів Служби безпеки України. – Перелік справ Ф. 1. «3 відділ УДБ НКВС УРСР – 2 управління НКДБ КДБ УРСР. Історія фондоутворення». – Арк. 25–27.

[15] Там само. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 1093. – Арк. 194.

[16] Яремчук С. Православна Церква на Буковині в радянську добу (державно-церковні взаємини). – Чернівці, 2004. – С. 86.

[17] Союз воинствующих безбожников. – [Електронний ресурс]. − Режим доступу: https://ru.wikipedia. org/wiki/Союз_воинствующих_безбожников /media/File:Bezbozhnik_u_stanka_15-1929.jpg

[18] Там само.

[19] Калакура Я. Подвижники розумного, доброго, вічного. – [Електронний ресурс]. − Режим доступу: http://archive.nndiuvi.org.ua/fulltext.html?id=456

[20] Яремчук С. Православна Церква на Буковині в радянську добу (державно-церковні взаємини). – Чернівці, 2004. – С. 87–88.

[21] Савінський С. Вказ. праця. – С. 104–105.

[22] Винс Г. Вказ. праця. – С. 173.

[23] Петров С. Вказ. праця. – [Електронний ресурс]. − Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Skhid_2014_1_30

[24] Там само.

[25] Там само.

[26] Руденко А. А. Вказ. праця. – С. 340–360.

Статья посвящена особенностям религиозной жизни общины Евангельских христиан-баптистов в советской Украине середины 40-х гг. XX в. – 1953 гг. Установлено, что синергетическая модель религиозной жизни базировалась и корректировалась политикой сталинского режима, и предусматривала унификацию и огосударствления протестантских религиозных общин с целью достижения геополитических и тактических задач тоталитарного режима.

Ключевые слова: синергетическая модель, религиозная жизнь, Евангельские христиане-баптисты, сталинский режим.

The article is devoted to the description of the peculiarities of the religious life of the Evangelical Christian-Baptist community in the Soviet Ukraine in the middle of 1940s – 1953. It was established that the synergetic model of religious life was based on and corrected by the policy of the Stalinist regime, and provided for the unification and nationalization of Protestant religious communities in order to achieve geopolitical and tactical objectives of the totalitarian regime.

Keywords: synergetic model, religious life, evangelical Christians-Baptists, Stalin's regime.